

OBSAH

ČÁST PRVNÍ

Kapitola 1

Historie a význam piezoelektřiny	23
--	----

Kapitola 2

Podstata piezoelektřiny, pyroelektřiny a seignettoelektřiny	28
2,1 Polarisace dielektrika	28
2,2 Elektrostrikce	29
2,3 Piezoelektřina	30
2,4 Pyroelektřina	34
2,5 Elektret	35
2,6 Seignettoelektrické látky	37
2,6,1 Definice a krystalografické zařazení seignettoelektrických látek	38
2,6,2 Curieova teplota	39
2,6,3 Doménová struktura	40
2,6,4 Dielektrická hysterese	41
2,6,5 Permitivita	42
2,6,6 Rozdělení seignettoelektrických látek	44

Kapitola 3

Základy elasticity krystalů	50
3,1 Tensor napětí a deformace	50
3,2 Zákon Hookův	56
3,3 Transformační rovnice pro elastické konstanty při potočení soustavy pravoúhlých souřadnic	63
3,4 Význam Youngova modulu pružnosti a Poissonova poměru u anisotropních látek	67
3,5 Elastický potenciál	68
3,6 Vztahy mezi isothermickými a adiabatickými elastickými moduly a koeficienty	72
3,7 Statické měření elastických konstant	75

Kapitola 4

Dielektrické a piezoelektrické vlastnosti krystalů	77
4,1 Základní pojmy a vztahy	77
4,2 Dielektrická susceptibilita a permitivita	80
4,3 Vliv mezery mezi dielektrikem a elektrodami na elektrické pole	83
4,4 Termodynamické potenciály	85
4,5 Lineární piezoelektrické stavové rovnice a vztahy mezi konstantami	89
4,6 Zvláštnosti u seignettoelektrických látek	95

4.7	Transformační rovnice pro piezoelektrické konstanty při pootočení pravoúhlé soustavy souřadnic	99
4.8	Piezoelektrické plochy	101
4.9	Koeficient elektromechanické vazby	102

Kapitola 5

Základy optiky krystalů	104
5.1 Fresnelovy elipsoidy	105
5.2 Lom světla v krystalech	106
5.3 Dráhová diference	108
5.4 Interference polarisovaného světla	109
5.5 Dráhová diference při šikmém dopadu paprsků	112
5.6 Číselné hodnoty indexů lomu	113
5.7 Rotační polarisace	114
5.8 Některé experimentální pomůcky	116

Kapitola 6

Piezoelektrické látky	119
6.1 Základy krystalografie	120
6.2 Křemen	128
6.3 Turmalín	135
6.4 Vínany	137
6.5 Síran lithný	149
6.6 Sorbit-hexaacetát	150
6.7 Fosforečnany a arseničnany	150
6.8 Bromičnan a chlorečnan sodný	157
6.9 Titanicitany	160

Kapitola 7

Kmity piezoelektrických výbrusů	168
7.1 Způsob značení orientace piezoelektrických výbrusů	169
7.2 Kmity tyčinek	171
7.2,1 Podélné kmity	171
7.2,2 Torsní kmity	180
7.2,3 Ohybové kmity	185
7.3 Kmity destiček	189
7.3,1 Plošně podélné kmity	190
7.3,2 Plošně podélné kmity pravoúhlých destiček	190
7.3,3 Plošně podélné kmity kruhových destiček	192
7.3,4 Tloušťkově podélné (tloušťkové) kmity	194
7.3,5 Plošně střížné kmity	194
7.3,6 Tloušťkově střížné kmity	196
7.3,7 Ohybové kmity	197
7.4 Kmity těles jiných geometrických tvarů a jejich vzájemné souvislosti	199
7.4,1 Souvislost mezi vlastními kmity různých těles	200
7.4,2 Kmity prstenců	201
7.5 Vazba jednotlivých kmitů	204

Kapitola 8

Elektrický náhradní obvod piezoelektrického rezonátoru	208
8.1 Elektrický náhradní obvod podélných kmitů tenkých tyčinek	209
8.2 Elektrický náhradní obvod jiných typů kmitů	214

8,3	Vlastnosti elektrického náhradního obvodu	216
8,4	Význačné frekvence náhradního obvodu	217
8,5	Význam pojmu rezonance a kmitočtová stabilita piezoelektrických resonátorů v oscilátorech	225
8,6	Ovlivnění rezonanční a antirezananční frekvence sériově nebo paralelně připojenou impedancí	227
8,7	Výbrus oddělený od elektrod mezerou	229
8,8	Aktivita a jakost piezoelektrického resonátoru	231
8,9	Vztahy pro význačné frekvence piezoelektrických resonátorů s mimořádně velkým tlumením	233
8,10	Teplovní koeficient frekvence a indukčnosti	235
8,11	Ostatní vlivy na frekvenci	237

Kapitola 9

Experimentální metody studia piezoelektriny	240
9,1 Statické metody	240
9,2 Dynamické metody pro studium piezoelektriny	244
9,3 Důkaz piezoelektrických vlastností	244
9,4 Experimentální metody měření parametrů elektrického náhradního obvodu	246
9,5 Měření rezonančního kmitočtu	246
9,6 Měření C_0	248
9,7 Měření L_h a C_h	249
9,7,1 Stanovení L_h a C_h z rezonanční křivky	249
9,7,2 Stanovení L_h a C_h ze změny rezonanční frekvence piezoelektrického resonátoru způsobené připojením známé reaktance	252
9,7,3 Stanovení L_h a C_h výpočtem z naměřeného činitele jakosti Q a sériového ohmického odporu R_h	256
9,8 Měření R_h	260
9,9 Zhodnocení metod měření parametrů elektrického náhradního obvodu ..	261
9,10 Zviditelňování uzlových čar	263
9,11 Dynamické metody zjišťování elastických a piezoelektrických konstant ..	266
9,12 Zjišťování elastických konstant Schaeferovou-Bergmannovou metodou ..	267

Kapitola 10

Používané piezoelektrické výbrusy a jejich vlastnosti	274
10,1 Piezoelektrické výbrusy pro aperiodické použití	274
10,2 Piezoelektrické resonátory	275
10,3 Křemenné resonátory	280
10,4 Resonátory ze synteticky připravených monokrystalů křemene	287
10,5 Resonátory ze syntetických krystalů EDT a DKT	289
10,6 Resonátory z monokrystalů ADP	292
10,7 Piezokeramika	292

Kapitola 11

Technologie výroby piezoelektrických výbrusů	295
11,1 Výběr jakostní piezoelektrické suroviny	295
11,1,1 Výběr křemenné suroviny	295
11,1,2 Výběr syntetických surovin	299
11,2 Orientace výbrusů	300
11,2,1 Optické metody orientace	300
11,2,2 Orientace pomocí leptů	304

11,2,3	Orientace mechanickými metodami	305
11,2,4	Orientace rentgenem	305
11,2,5	Dynamické orientační metody	308
11,2,6	Určení polarity elektrických os	308
11,3	Řezání krystalů	309
11,4	Spektrography pro stanovení korekce úhlu řezu	312
11,5	Úprava povrchu výbrusů	314
11,5,1	Technologie broušení	315
11,5,2	Fasetování a leštění výbrusů	317
11,6	Elektrody piezoelektrických rezonátorů	319
11,7	Držáky piezoelektrických rezonátorů	321
11,8	Kalibrace rezonátorů	323
11,8,1	Kalibrace dobrušováním, leptáním a změnou vzdálenosti elektrod	323
11,8,2	Kalibrace změnou tloušťky elektrod	323
11,8,3	Kalibrace chemická	324
11,8,4	Ostatní způsoby kalibrace	324
11,9	Stabilita piezoelektrických rezonátorů	325

ČÁST DRUHÁ

Kapitola 12

Piezoelektrické výbrusy ve vysokofrekvenční elektrotechnice ...	333
12,1 Impedance náhradního obvodu výbrusu	333
12,2 Stabilizační činitel	334
12,3 Pierceův oscilátor	337
12,4 Oscilátory stabilisované výbrusem	341
12,4,1 Zatižitelnost výbrusu	347
12,5 Frekvenční modulace piezoelektrického oscilátoru	350
12,6 Piezoelektrickým rezonátorem řízené transistorové oscilátory	351
12,7 Amplitudová modulace	353
12,8 Piezoelektrický rezonátor v obvodech pasivních čtyřpólů	354
12,8,1 Základní charakteristiky čtyřpólu	355
12,8,2 Krystalové úzkopásmové filtry	357
12,8,3 Krystalové širokopásmové filtry	364
12,9 Typická provedení vysokofrekvenčních úzkopásmových filtrů	366

Kapitola 13

Bimorfní výbrusy a jejich užití v elektroakustice	371
13,1 Ohyb bimorfního výbrusu	373
13,2 Piezoelektrické mikrofony	377
13,3 Konstrukce piezoelektrických mikrofonů	380
13,4 Piezoelektrické gramofonové snímači přenosky	384
13,5 Piezoelektrické reproduktory	387
13,6 Piezoelektrické sluchátko	388
13,7 Piezoelektrické snímače chvění	388
13,8 Měření piezoelektrickými snímači chvění	396
13,9 Piezoelektrické relé	403

Kapitola 14

Měření tlaků piezoelektrickými snímači	406
14,1 Vliv chvění na snímače	419
14,2 Zesilovače pro piezoelektrické snímače tlaku	419
14,3 Měřicí zesilovač	420
14,4 Cejchování piezoelektrických snímačů	429

Kapitola 15

Užití piezoelektrických a elektrostrikčních výbrusů v ultraakustice	433
15,1 Piezoelektrický měnič zdrojem intenzivního ultrazvukového pole	433
15,1,1 Ekvivalentní hmota výbrusu	436
15,1,2 Vnitřní tření	438
15,1,3 Akustický výkon výbrusu	441
15,1,4 Provedení držáků výbrusů	442
15,1,5 Účinnost	448
15,1,6 Stanovení účinnosti výbrusu z rezonančních křivek	451
15,2 Měření intenzity ultrazvukového pole	453
15,3 Vyzařovací charakteristika ultrazvukového měniče	459
15,4 Fokusace ultrazvuku	462
15,5 Ultrazvuková optika	464
15,6 Vysokofrekvenční generátory pro ultrazvukové měniče	471
15,6,1 Část vysokofrekvenční	471
15,6,2 Výkon v sekundárním okruhu, vliv sekundárního okruhu na primární, pojem přeneseného odporu	472
15,6,3 Volba elektronek	476
15,6,4 Zdroje napájecích napětí	478
15,6,5 Měřicí obvody v generátorech	478
15,7 Piezoelektrický měnič v měřicí technice	479
15,7,1 Měření rychlosti zvuku v kapalinách a plynech	480
15,7,2 Optické metody k měření rychlosti zvuku v kapalinách	485
15,7,3 Měření rychlosti zvuku v pevných látkách	486
15,7,4 Ultrazvukový elasticimetr	486
15,7,5 Měření rychlosti proudění kapalin a plynů	489
15,7,6 Piezoelektrické měniče ultrazvuku v ložní navigaci	491
15,8 Piezoelektrické a elektrostrikční měniče v defektoskopii ultrazvukem	492
15,8,1 Budič a snímač elektromechanický	494
15,8,2 Budič elektromechanický, snímání mechanicko-optické	495
15,8,3 Budič a snímač elektromechanický — provoz impulsní	499
15,8,4 Defektoskopie metodami odrazovými	499
15,8,4,1 Resonanční metoda	499
15,8,4,2 Defektoskopie metodami odrazovými, impulsní provoz	503
15,9 Ultrazvukové zpězdovací linky	510